

શ્રી
શ્રીમાન બરવાની નરેશ મહારાજા શ્રી સર રણજીતસીંહજી
સાહેબ બહાદુર મહારાજાશ્રીત કે. સી. આઈ. ઈ.

શ્રી આર્યોદય નાટક સમાજ

દામાજી. 245

નાટકનાં ગાયનો અને રૂપરેખા.

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર

બચુભાઈ શીવપ્રસાદ.

માલેક શ્રી આર્યોદય નાટક સમાજ.

આનંદભુવન શ્રીએટર-અમદાવાદ.

આવૃત્તિ પહેલી.

વિ. મા. કે. ૮૭૯ સને ૧૯૨૩.

૧૨૪ ૪ અના.

સને ૧૮૬૭ ૨૫ મા એક્ટ મુજબ રજીસ્ટર કરાવી છે
 અને તેના પ્રસિદ્ધ કર્તાએ સર્વ હક પોતાને સ્વાધીન રાખ્યા છે માટે
 પ્રસિદ્ધ કર્તાની લેખીત પરવાનગી શીવાય કોઈએ જપાવવું જાપવું,
 વંચવું વેચાવવું કે ભજવાવવું નહીં.

અમલદારવાદ.

શ્રી મહેશ પ્રી. પ્રેસમાં ત્રીવેદી ઇન્દિરજીવ સાહેબવાને
 જાખ્યા. ટે. પાંચકુવા રોડ, ચાર રસ્તા.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૦૨૬૫ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ ૬૧૫૧૫

વિષય ૬-૨-૪

પુરુષ પાત્રો.

વિષ્ણુ—શ્રી પરમાત્મા.

નવાખ—બેદરપુરનો.

વજીર—બેદરપુરના નવાખનો.

દામાણ—મંગળ વેદાનો વહીવટદાર.

મજમુદાર—દામાણના હાથ નીચેનો અધિકારી.

સંતુ—દામાણને સાં ઉછરેલો એક અનાથયુવક પાછળથી
સવિતાનો પતી.

મીરખાં— } બેદરપુરના સેના નાયકો.
મીરબક્ષર— }

ધનપાળ—મંગળ વેદાનો નગરશેઠ (સ્ત્રી વસ્ત્ર શેઠીયો.

લાલુ—ધનપાળ શેઠનો નોકર.

ખાલુ—મજમુદારનો સહાયક.

પુરાણી—એક પાખંડી બ્રાહ્મણ.

નાસીર—એક સાત્વિકવૃત્તિનો નેક મુસલમાન.

સ્ત્રી પાત્રો.

શક્તિ અને લક્ષ્મી—વિષ્ણુ પરમાત્માની વિભુતીઓ.

સાવિત્રી—દામાણની સ્ત્રી

સવિતા—મરહુમ બાંકટરાવ નામના ધનાઢ્યની પુત્રી દામાણની

આશ્રીતા અને પાછળથી સંતુની પત્નિ

મહેન્દ્રજિસા—નાસીરની પત્નિ

કરેતુર—ધનપાળ શેઠની દુગમ્બારી સ્ત્રી

ગંગા—એક દુરાચારી વીધવા.

એ સિવાય સીપાહીઓ, પ્રભુવર્ગી કંગાલો, સાહેબીઓ,
વાસંગનાઓ, દાસ દાસીઓ, ગરીબ બાળકો વગેરે.

દામાજી નાટકનો ટુંકસાર.

અંક ૧ લો.

નાંદિ—રત્ન સુચના.

પ્રથમ દૃશ્ય—કલિયુગ ધર્મ અને ભારતી દેવીનો સંવાદ.

મ. ૧ લો—દામાજીનું ઘર ભયંકર દુસ્કાળથી સંસારની થયેલી શોચનિય સ્થિતિ માટે દામાજીના શોકોદ્ગાર અત્તની યાચના કરવા આવેલા અતિથીઓનો મોગ્ય સત્કાર અવ્યાગતોના જવા પછી દામાજી અને સાક્ષી વચ્ચે સમયોચિત સંવાદ બોજનની તૈયારી અચાનક અમ્મ વગર તરેડા બાગડોનો આર્તનાદ દ્રશ્ય હૃદયનાં દર્પતએ પોતાને માટે પીરસેલાં બાણાં આપણાં અનાથ અતિથીઓને આપી સંતોષવાં અનાથ બાગડોનો આશીરવાદ ગરીબોને તૃપ્ત થયેલાં બોધ ઉદાર દંપતિને થયેલો અપૂર્વ આનંદ.

મ. ૨ જો—ઓશીસનો એક ભાગ. અડાળે મૃત્યુ પામેલા વ્યંકટરાજની અનાથ પુત્રી અને મિલકતની જીં વ્યવસ્થા કરતી એ અંબાધી વાતચીત મજબુદારે એ મિલકત પચાવી જવા દામાજીને સલાહ આપવી અધિકારના મદમાં અંધ બનેલા મજબુદારને અમ્મ જીનો ઉપદેશ મળ્યા બાદ મજબુદારની મર્પાગં વધારો મંતુએ તેમાં કરેલો

છે. પ્રપંચી મજમુદારે મૌન ધારણ કરવું સંતુ અને દામાણી જવું
પાછળથી મજમુદારના મનની વિચાર.

પ્ર. ૩ જો—સ્તો, પાખંડુ પુતળ, પુરાણી પાખંડો પાઠ
ગોખતા પ્રવેશે છે. એવામાં તેવીજ ભાવનામાં મસ્ત બનેલી આદાણ
પંતે બંધાવેલા મંદીરના પુજારીની વિધવા પુત્રી ગંગા તેને આવી
મળે છે. “જૈસેકો તૈસા” એ કહેવતનો અહીં સ્પષ્ટાચ્છર થાય છે
બન્ને વચ્ચે પ્રપંચી પ્રેમ વિનોદ. ગંગા પુરાણની સમગ્રની પોતાના
મંદીરમાં લઈ જાય છે

૧૧

પ્ર. ૪ થો—વિષ્ણુ લોક વિષ્ણુ તથા લક્ષ્મીનો ઝૂંગાર સાર-
બાદ ભક્તિનું આગમન દામાણીની તેમની પ્રગંથા વિષ્ણુ ભગવાને
કસોટી કરવાનું કહેવું ભક્તિનું જવું સાર બાદ લક્ષ્મીની રીસ અને
પ્રશ્ન કલહ.

પ્ર. ૫ મો—મજમુદારનું ઘર વ્યંટરાવની મિલકત હાથ
કરવામાં નાસીપાસ થયેલો મજમુદાર સવિતાને પોતાના માગનાં
કંઠકંઠ સમજી તેણીનું ખુન કરવા નાસીરને સમજાવે છે. સાત્વિક
વૃત્તિનો નાસીર એવા અધમ દૃત્યની મળતો અધિકાર હોવા પાડે
છે અને એના એ પ્રાપ્તિ દૃત્યને પ્રદાશમાં લાવવાની ધમકી આપે છે.
પ્રપંચી મજમુદાર ગુસ્સે થઈ નાસીરનું ખુન કરવા તૈયાર થાય છે
અચાનક સંતુના આગમનથી નાસીર બચી જાય છે.

૧૨

પ્ર. ૬ ઠો—બાંકટરાવતું ભવ્ય મકાન, સવિતા અને સખીઓનો હાસ્ય વિનોદ મજમુદારની સલાહથી સવિતાનું જીન કરવા આવેલો બાલુ તેઓના પર અચાનક હુમલો કરે છે સંતુને અમાઉથી સંકેતસ્થાનની ખમર પડેલી હોવાથી અચાનક ત્યાં આવી ચડે છે અને સવિતાને બચાવે છે. બાલુ નાસી છુટે છે સંતુ સવિતાનું પ્રથમ પ્રેમ દર્શન સવિતાનું સંતુની સાથે દામાળને ત્યાં જવું.

પ્ર. ૭ મો—મંદીર. પ્રપંચી પુરાણી પ્રેમદાઓને પોતાની અર્ધ દગ્ધ ભાષામાં પાખંડ પુરાણના પાદ ભણાવે છે અને પ્રેમધેલી પ્રેમલીઓને રાસ રમાડે છે એટલામાં મંદીરના માલીક બાલાજી પંત આવી ચડે છે અને એ બિમસ્ત પ્રકાર જોઇ પાખંડી પુરાણીને પોતાના મંદીરમાંથી પાણીચુ પકડાવી દે છે.

પ્ર. ૮ મો—મંગળવેદાની બહાર ગરીબોના નિવાસ સ્થાન સંતુની સહાયતાથી બચી ગયેલા નાસીરનો નાશ કરવા મજમુદાર કરીને નાસીરના મકાનમાં આવે છે અને નાસીરને સતાવે છે. અધિકારનો અવજો ઉપયોગ કરતાં મજમુદારને નાસીરનો ઉપદેશ અત્યાચારીની અધમતા, નાસીરની સમક્ષ તેનાજે બાળકોનો નાશ, નાસીર અને મહેરનિસાને કેદ કરી લઇ જવા સાથીઓને હુકમ સાથીઓના જવા પછી પ્રજા સમુહનું આવી ચડવું. મજમુદાર પર હુમલો કરવાની તકવારી દામાજીએ આવી સર્વને શાન્ત પાડવા.

અંક ૨ જો,

પ્ર. ૧ જો—સ્તો. નાસીરના મજમુદારે કરેલા અત્યાચારીથી ઉશ્કેરાએલી પ્રજા મજમુદારનું અનિષ્ટ કરવાની યોજના ઘડે છે એટલામાં દામાજી આવી સર્વને શાન્ત પાડે છે.

પ્ર. ૨ જો—નવાખતો અજ કોઠાર, પ્રજાની ફરીઆદ માટે મજમુદારને દામાજીનો ઠપકો મજમુદારે યુક્તિ પૂર્વક કરેલો બચાવ સંતુ અને મજમુદારે વચ્ચે નાસીર સંબંધી સંવાદ સંતુનું નાસીરના સોધમાં જવું દુષ્કાળ પીડિત કંગાળોનું અન્ન યાચના કરતા આવવું દામાજીના દ્રવ્યદ ક્ષેત્રની કસોટી સમય સુચક મજમુદારે ખાદશાહનો અજ કોઠાર છુટવાની સલાહ આપવી. પ્રજાએ ઉત્પન્ન કરેલું અજ પ્રજાના ઉપયોગમાં લેવામાં ન્યાય સમજનાર દામાજીએ ગરીબો પાસે અજ કોઠાર છુટાવવા મજમુદાર સમયનો લાભ લઈ નવાખતે હલદુ લખી મોકલવા નીશ્ચય કરે છે એટલામાં કેટલાક અશક્ત અભ્યાગતો આવી પોતાને માટે કોઠારમાં અજ રહું નથી એમ જણાવે છે. આથી દામાજી પોતાના ઘરમાં લેાય છે તેટલું અજ તેઓને આપી દે છે છતાં પણ કેટલાક અભ્યાગતો રજી નાય છે આથી દામાજી હતાશ બની વિષ્ણુ પાસે અન્ન યાચના કરતાં બેશુદ્ધ થઈ પડી જાય છે તેવો વૃત્તિસ પ્રજા મજાની વહારે ચડે છે અન્નજનો વરસાદ વરસાવે છે.

પ્ર. ૩ એ—ધનપાળ શેઠનું મકાન પ્રપંચી પુરાણીના પાંચઠેથી
અવંચી થયાં સાથે સહેરની કેટલીક અગ્નિને નસાદી જવાનો નીચ
વિચાર મંઠાની સંમતિ મળતાં ધનપાળ શેઠને ત્યાં જ એક જવાનું
નક્કા કરવું. ધનપાળ અને લાલુના સમજ વચરના મોટાજાથી પુરાણીની
અવંચી પાવમાલી સ્ત્રી ચરીતથી બોલવાઈ ધનપાળ શેઠે લાલુને રબર
આવવી સંમતિદાળના કેટલાક અણુજ શેઠીયાઓ માટે લાલુના હાથમાં

શ્રી. ૪ એ—મજસુદારની ખાનગી ખુનશાળા. કેદી નાસીરને
મજસુદારના પક્ષમાં આવવા બાલુ સજનવે છે તેક મુસલમાનના નીલિ
સુકત વચનોથી બાલુ હુસ્મવ મટી મિત્ર બની ગય છે. અને નાસિરને
નાસી જવાની સલાહ આપે છે. નાસીર એવો અન્યાય કરવાની ના
ખાટે છે એથી બાલુ તેઓને ખુશ રચનામાં છુપાવે છે એટલામાં મ-
જસુદાર જલ્લાદ સાથે આવી પહોંચે છે અને નાસીર નાસી જવાનો
અમર બાલુ મારફતે સાંભળે છે. આવેશમાં આવેલો મજસુદાર બાલુને
જ કાર કરવાનો જલ્લાદને હુકમ આપી ગુસ્સામાં ચાલ્યો ગય છે
પછળથી સત્ય હકીકત જાહેર થતાં જલ્લાદ વેરો આવેલો સંતુ
સ્વર્ગને છોડાવી ચમત્તર ચાલે છે.

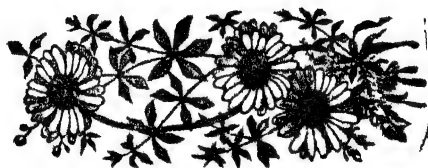
પ્ર. ૫ એ—સંતુ સવિતાનો હાસ્ય વિનોદ શયનની તદ્દયારી
અચાનક મજસુદાર ત્યાં આવીને બંનેને બેશુદ્ધ બનાવી ઉપાડી જાય છે.

પ્ર. ૬ એ—ધનપાળ શેઠનું મકાન ખાંડી પુરાણી અગાધી

કરેલા સંકેત હુબળા ધનપાળ શેઠના ઘરમાં છુપાએલી પ્રેમધેલી પ્રેમ-
દાઓને લઈ સદાને માટે મંગળવેદાનો પરિત્યાગ કરે છે.

પ્ર. ૭ મો—દામાજીનો આશ્રમ દુષ્ટાળ પીડિત દુઃખીજનો
દામાજીએ ખોલેલી ઉદ્યોગ શાળામાં સાવિત્રી અને સ્ત્રી વર્ગ વચ્ચે
આલસતા ઉદ્યોગ સંબંધી સંવાદ મળ્યુંદારતું વજર સાથે આવવું ઉલ્લેખ
લાગેલા અનાથોપર અત્યાચાર દામાજીએ આવી વજરને સમજાવવા
પ્રયાન કરેલો. ફરિયાદનાં ઉમેરો પાળ વર્ગના આગમનથી આવેલા
આવેલા વજરે દામાજીને કેદ કરેલો.

ટૂંકો.

અંક ૩ જો.

પ્ર. ૧જો—જંગલના એક ખંડિએમાં મળ્મુદારનું ગુપ્ત સ્થાન મળ્મુદારને હાથે કેદ થયેલા સંતુ અને સવિતા કિરતારની કૃતિના વિચાર કરતાં નજરે પડે છે, મળ્મુદાર આવી તેને દામાજીનો પક્ષ છોડી દેવા સમજાવે છે, વફાદાર સંતુ પ્રાણને પણ તેમ કરવા ના પાડે છે, આથી મળ્મુદાર ગુસ્સે ચર્મ બન્નેને સતાવે છે અને સંતુની સગ્દર સચિવાના શિળને નષ્ટ રાખના નીચ વિચારને આવે છે એટલામાં મળ્મુદારના ભેદી સ્થળોના ભોમીયા બાલુ સાથે સાવિત્રી અને નાસીર સાથે આવી ચડે છે, નાસીર અને મળ્મુદાર વચ્ચે ઝપા ઝપી થતાં નાસીરના હાથે મળ્મુદારનો નાશ, સંતુ સાવિત્રીને મુક્ત કરી પંદરીનાથ તરફ પ્રયાણ લાંથી બેદપૂર દામાજીને છોડવવાને નિશ્ચય કરી સર્વનું જવું.

પ્ર. ૨ જો—ભક્ત વત્સલ પ્રભુની ભક્ત વત્સલતા.

પ્ર. ૩ જો—એ દર નવાબનો દરબાર દામાજીએ ગરીબો પાસે લુંટાવેલા અન્ન કોઠારના દામ ચુકવવા વિષયનું મહાર વેશે નવાબના દરબારમાં આવવું વજરે યુક્તિ પુર્વક નવાબને દામાજી વીરુદ્ધ ક્રિડેરવે મહારવેશે આવેલા વિષયને ન્યાયા ન્યાય સમજાવી નવાબને શાંત પાડવા પ્રયત્ન કરવો. નવાબનું ઉચ્ચેરાવવું વીણુ પર લા કરવા જતાં શ્રીવીણુનું અદ્વય થવું અને મુદ્દર્શનનું પ્રગટ થવું. સર્વનું ગભરાવવું.

ટપ્પો.

પ્ર. ૪ થો—પ્રમંથી પુરાણીએ કરેલું પાપનું પ્રાયશ્ચિત અને આખંડ પુરાણીની પુર્ણાહુતી. કામીકનો અંત.

પ્ર. ૫ થો—નવાખનો રોનક મહેલ. શ્રી વિષ્ણુના ચમત્કારથી આંડો અનેશો નવાખ ઉન્માદ. અવસ્થામાં મહારને શોધવાની ચેષ્ટ કરતો નજરે પડે છે એટલામાં મીરખાં દામાજીને કેદ કરેલો હતો હાવે છે અધીકારીઓના ભંભેરાવાથી થયેલી બુલને માટે નવાખ દામાજીની ક્ષમા માગે છે અને દામ ચુકવવા આવેલા વિદુ મહારનાં દર્શન કરવાની ઇચ્છા બતાવે છે. આશ્ચર્ય ચકિત દામાજીએ પ્રભુનાજ કામ છે એમ ધારી ખુશી થાય છે પણ નવાખના વધતાં બતાં ઉન્માદ ને જોઈ તેને સમજાવી પંડરપુરના શાંતિધામ લઈ જાય છે.

પ્ર. ૬ થો—પંડરીનાથનું મંદીર. ભક્ત જનોનાં આનંદ સાવિત્રી સંતુ સવિતા નાસીર વીજેનું આવધુનું. દર્શન કરી બેટરપુર તરફ જવા તક્યારી એટલામાં દામાજીનું નવાખ સાથે આગમન અર્વના મેળાપ. દામાજીની પ્રાર્થનાથી પ્રભુએ મહાર વેશે દર્શન આપ્યો. નમ્ર બનેલા નવાખે દામાજીને શરૂ સ્થાપવો દામાજીએ ક્ષીદુ મુસલમાનીનું એકય સમજાવી ઉપદેશ કરવો સંતુ સવિતાનો મેળાપ, અંતે આનંદ સ્વરૂપનાં દર્શન ભારતી દેવીના આસ્તીર્થચન સ સાથે ૧૩મી પુર્ણાહુતી હતોમ.

શાંતિ.

શાંતિ.

શાંતિ.

શ્રી

દામાજી નાટકનાં ગાયનો.

અંક ૧ લો.

મંગળાચરણ.

સુત્રધાર—

(૧)

આરાધું અખીલેશ્વર
પરમપૂજ્ય પરમેશ્વર.   શ્રી.
કર કર્ણા કમળાવર
પ્રણમું પ્રાણ સુધાકર
દાતા દેવ દયા ધર
પોષક પીંડ પ્રભાકર
સર્વ સ્વરૂપ મંગળકર.   શ્રી.

આજ્ઞાઓ—

(૨)

ધન્ય પ્રાણ અરપે પરમાર્થમાં તે ધન્ય છે
દેશદાઝ બાણે જે જન તે વીરછે

શીશ્વોની શાળા સ્વદેશ માંહી દીજીએ
 દાન દેશ બંધુને ઉદમનું દીજીએ
 સુસ્ત સ્વપ્ને ન થાવું ગીત દેશનું જ ગાવું
 લાભ સેવા સ્વદેશ કરી દીજીએ
 ભલે હોય હીંદુ મોહમેડન કે પારસી
 વળી હોય શ્રીમંત સુખીકે ખીન વારસી
 સહુ સંપત્તિ સદાય સદા એકમેક થાય
 એછે સાચી પરમાર્થ પુણ્ય આરસી.   ધન્ય.

જામાણ—

(૩)

જમાનો આવ્યો ખારીક ભાઈઓ સત્કર્મો કંઈ કરો
 પરોપકારથી મન ઠારીને પોતે ભાઈઓ ઠરો—જગતમાં
 પાપી પ્રપંચી જાગ ખીછાવે સ્વાર્થ સાધનો અથ ર્થ ચલાવે
 દુઝાવીને બહુ બહુ તે રીતે સત્ય ખોલતાં સદા દબાવે
 સાચાનો છે મરો.   જગતમાં.

દેવી સંપત્તિ નાશ પાંખીને આસુરી સંપત્તિ આવી
 સદ્ બુદ્ધિને અવગ કરીને કુબુદ્ધિ દીલનાં ભાવી
 આડંબર અજગો કરી ભાઈઓ ખાલી પહેરી દૂરો.   જગત.

સાવિત્રી—

(૪)

અમે લીધી ફફીરી આ અમારા દેશને માટે
 ધરી દેશ દાઝની ઝોળી અમારા દેશીઓ માટે
 તમોને છો પડી ટેવો મજેદારી ઉઠાવાની
 અમોને એ પડી આદન વફાદારી ઉઠાવાની. અમે.
 અમો મસ્તાનનાં મસ્તાનની એ ઔર મસ્તી છે
 અમારી આ અમારા દેશને કાજેજ હસ્તી છે. અમે.

સંતુ—

(૫)

મદમસ્ત સુખ માની કેવાં કરમ કરેછે
 આખર થવાનું ફાની દીલ ના તું કરેછે મદ.
 દીન ચારની ચાંદની આ ધન ધામને ધરામાં
 બની અંધ ભુલી જામાં કુમાર્ગ શું સરેછે. મદ.
 આ ભુલી જીંદગાની ક્ષણમાં વહી જવાની
 જ્યોતી બુઝે દીવાની આશા બધી મરેછે. મદ.

મજબુદાર—

(૬)

પાસા ફેંકીને બસ પુરા બોલાવું બોલબાલા
 અધીકાર જમાવું જબરો ખટપટના બોળી ચાળા

બહાદુરી બતાવી ફરબે ફજાવતાં
 બેધારી ચલાવી ચાલાકી ચલાવતા
 પેસાને પચાવી ધમાલો મચાવતા
 સત્તાને સપાટે આનંદો ઉડાવતા.

બંબા—

(૭)

મારે અંગ અનંગ ન માવ .... અરે હારે
 માફ જોબન આ જોલાં ખાય .... અરે હારે
 મળે સંગી રસીલો રંગી છપીલો ભંગી. ટેક.
 માફ નાજુક ચોવન જાય બજુ નવરંગી
 વાટે જતાં જુએ જે કોઈ છેલો
 આંખલડીના ઇસારાથી લેલો. અંગ.

પુરાણી—

(૮)

ચારી લીધું ચીત માફ છપીલી
 તારા જોબનપર અર્ધ કુરખાન
 અંગા— લેલી ઠરી મને છેલા રસીલા
 આપો તન મનથી આજ સ્નેહ દાન
 પુરાણી—તારા નયનોને મટકે ધાયલ કીધું દીલ
 ખીઓ પાઓ અધર રસપાન વાહલ.

ગંગા— પ્યારા લટકે ને મટકે તાણી માર્યું તાર
 હું તો જુલ્હી 'ગઈ બધું' ભાન
 વાહલ વાહલ વાહલ વાહલ
 આવો મહાલો મારા પ્રાણ મારા પ્રાણ હાં

વિષ્ણુ—

(૯)

શેખા દીવ્ય બની
 રમ્ય અમ્મ સંધ્યા પ્રગટાવે
 વિશ્વ બાગ તણી..... ....શેખા.
 મીઠ પરાગ મધુ પ્રસરાવે
 ઉર રેલાય અમી..... ....શેખા.

વિષ્ણુ-લક્ષ્મી—

(૧૦)

હાંહારે પીયુ લોખી ભામીનીને ના સતાવે
 લોચન તારાં મદથી ભરેલાં
 અંતરમાં મદ અતી ઉપભવે
 રતીરસ પાઓ મનોહારી રસાળીનારી. હાંહ રે.
 શેખન શ્યામા પ્રાણને આલીંગન દો પ્રીતનાં
 મોહક મંજુલ હારથથી આન્દોલન દો ચીતનાં

પ્રીતી જાણી મહારાજ રીતી ન્યારી શીરતાજ
પ્રણય રેલાવો પાવો સોહાવો લ્યો દહાવો

સવિતા-સખીઓ— (૧૧)

મોહીની મદ ભરેલી રસીકડી જીલતી જીલામાં
જીલામાં .... મોહીની.
અંગ અનંગનો જંગ જામ્યો સંગ
રંગે રમે પણ શું ઠરે સુંદરી શ્યામા
શ્યામા .... મોહીની.
રતીપતી વીના ક્યાં રમે રસ રંગ કેલી
મેલી મર્યાદ મધુરી છેક આમને શું લેલી
પ્રીતીના તાનમાં ભુલી હું ભાનમ
શુભ્રીયલના ગાનમાં ક્યાં રમે રંગમાં રામા
રામા .... મોહીની.

સવીતા— (૧૨)

છોડો છોડો ને છેડ મારી

સખી—અરે વાહ વાહ

સવીતા—હારી હવે હું હારી નથી આ રીત સારી

સખી—જલીહારી જલીહારી ચતુરાઈ જોઈ તારી
 સવીતા—જશે થઈએ ભારી જળી ટેવ આ તમારી
 સખી—હેં ....

મળશે મધુર માનીતા સુંદર
 રંગથી સંગથી કોડીલા કુંવર

સવીતા—હાય ક્યાં જાઉ મુંઝાઉ
 લાગી કટારી કારી

સખી—ઉઈ ઉઈ.....હાય હાય.....અરે જાપરે.

(૧૩)

સંતુ— પરવશ તેં કીધું શું મનકું જાળા

સવીતા—એ પ્રેમીજનની રીત છું તમ દાસી

પ્રેમની પ્યાસી .... પરવશ.

સંતુ— શોભે ના રત્ન મોંઘાં અમલીન જનને જાળા

શાને લોળાવો ના લોભાવો આમ

સાહસ કરતાં .... પરવશ.

સવીતા—દીનતાનાં દિન પ્યારાં છે પ્રેમી જનને વહાલાં

પોષી વીકસાવો અંતર ભાવો પ્રાણ

ના પરહરતાં .... પરવશ.

(૧૪)

મંઝા—પીધી પીધી પ્રેમ મદીરા મઝાની
 મધુરી મદવાળી રસીક રઢીયાળી
 રહી છલકાઈ હાં .... પીધી.
 ચઢી શુલાળી લાલી બનીછું મતવાલી
 ભભક લેર ચાલી હાં .... પીધી.
 મીઠી મીઠી મઝાની રે મઝાની
 રસીલા હઠ વાળી હાં.... પીધી.

લાલુ—

(૧૫)

મારો મારો લુચ્ચો લંપટ ધાપ મારવા આવ્યોછે
 બાલાજી—કાઠો અહીંથી મેથીપાક જમાડી તાળે
 લાલુ—ધર્મ ઢોંગ ધુતારો કરવા કર્મ કુટીલએ કાઠ્યો છે
 બાલાજી—મારો હા હા
 પુરાણી—હાય મુરો કાઈ હેલા ધાળે
 લુચ્ચો હું બાપ કરો દીલને બસ સાફ
 દયા લાવીને તાપ હરો આપીને માફ
 લાલુ—પડી ટેવ તે ટળશે નાહી

પાણી-હવે ફરી નહીં આણું આંહી

પાણુ-પુરાણ પોકળ તારૂં પાપી થયું ઉઘાડું આજ.

ફનીસ, બાળા— (૧૬)

આ મયા હવે કર્મચુગ, કુચ્છ કર્મ કરના સીખલો

દેશ ઔર નીજ બાતીપર હસહસકે મરના સીખલો

મારનેકા નામ મતઠૂંદો પહેલે જરના સીખલો

તૌર કરવો રક્ત સાગરસે ઉતરના સીખલો

દેખના હય દ્રશ્ય ભારત વર્ષમેં યદી ક્વર્મકા

દેશકા જો પ્રાણુ ધનસે દુઃખહરના સીખલો.

અંતે ૧ સમાપ્ત.

અંક ૨ જો.

સાવીત્રી—

(૧૭)

ધન્ય તે વીરનરો જે ધરતારે દેશ કલેશ દીલમાં
શુચશ વરમાળ વીજયની વરતારે

પ્રાણ તજી પલકમાં.   ધન્ય.

પાંડવ તન પારથ પરકાજે હુષ્ટ હુશાસન દળતાં
માતૃભુમી માટે રણ રંગે ચઢી કેશરીઆં કરતાં
પુન્ય પ્રતાપી પ્રતાપ જેવા વન વન ભટકી-મરતાં
જીવ જતાં નીજ જન્મ ભુમીના દરીદ્ર હોયો હરતાં

લાલિ—

(૧૮)

જીઓ આ શહેરના શેઠીઆ

ફરે જાણે જગત વેઠીયા

બહાર બડેખાં બહાદુર થાતા

શહેરી તરીકે આગળ ધાતા

ધુસેબધે ઘેટીઆ.

જીઓ.

હું પદમાં મગડાઈ મરે પણ
 નારી કને ન આવે કીમત તુલ્ય :
 લાલચમાં લેટીઆ. જુઓ.
 ભારતનાં ભુષણ પણ દુષણ
 ચઢાવી ચસ્મા ચીરૂં ચુસણ
 પાપે ભરે પેટીઆં. જુઓ.

સર્વીતા—

(૧૯)

આવો આવો મને માર્ગ બતાવો
 હું ભુલી જામુ પ્રેમ પંથ માંહી
 હું પ્રેમના પંથને બાણું નહીં જરી
 રાહ બતાવોને કંથ કહી.....આવો.
 મનકું મુબ્બચો કંઈ કંઈ થાએ
 ઉરના ઉમળકા ઉરમાં સમાયે
 લેહી લોગી જવ સાથી મળે કોઈ....આવો.
 ધીર ન ધરાયે કયાંય ન રહેવાયે
 મનની બધી બાઈ મનમાં સમાયે.

સખીતા—

(૨૦)

ભારી ન કરો છેડ છોડો છોડોરે સખીઓ

હું છું પ્રેમ પંથથી અલભ્ય બાણ.....છોડો.

સખી—તુજ રહ્ય ભાવ અહીં નવ છુપાવ

લે લલીત લહાવ અમથી શું લડે

સખીતા—અહીં નફ્ટ બાળ કહું વાર વાર

શીઢને સતાવ ચસ્કેલ અરે

સખી—એ છે જોખનીયાનું જોર

સખીતા—શું સવાલ છે કંઈ જવાળ છે

સખી—વાહરે વાહ તારો નખરો વાહ.....છોડો.

સંતુ—

(૨૧)

નયનો તલપે પ્રીય મુળ કેરી ઝાંખી કાજે

રમતી રહ્યમાં રાખા ભાસે ના નજરમાં

નયનો તલપે શાંત અમી ઝરણી છાયા વાંસે

લગની લગી લકીતા આગ વીરહની તનમાં

નયનો તલપે મુજ મન હરણી મીઠી પાસે

સવીતા--

(૨૨)

આવો પ્રેમે પધારો પાતળીયા બહિ વારી

સંતુ—ચીત ચોંટયું તારાથી ઓ પ્યારી મારી

રીતા—આ સ્વીકારો પુષ્પોની મહેમાની

સંતુ—ન્યારી તમારી પ્યારી પ્રેમ પ્યાસી

વાહ પુષ્પોથી લીધો વધાવી

રીતા—મોહી છબીલા છબી બેઠ તારી

સંતુ—તારી તીરછી નજર માંહી બાડ ભારી

રીતા—પ્રાણ પ્યારી તમારી ઠરીને બનાવો આભારી.

સવિતા--

(૨૩)

સપુત મજે જે જનને તરે તારે પરજનને. સપુત.

નસમાં તારા ધણા એક દીસે ચંદ્ર શોભાવે ગગનને

કુળ ટોરવ સો ભાઈ ખરા પણ ધન્ય ગંગાના તનને.

કરંકુર--

[૨૪]

પ્યારા પુરાણીરાજ શોખી રહેલાણી મારા હૈયાના દારણે
અમુલ્ય

લાલા લોભાણી આજ લોખી લકતાણી કેરા

યોવન વાડીના બુલ બુલ રમીલા (૨)
 મદનવેલી મદછકેલી યોવનવેલી રસ ભરેલી
 સ્નેહલતાનું જીવન હુલ
 લાલ દહેરી લટકાળા અંતરના આરામ. લાલ

[૨૫]

ધનપાળ-ભરાયુ ભુત ઘરમ ભારી
 લાલુ— ભારે કરી ભારે કરી ભારે કરી
 ધનપાળ-ફસાણી ભોળી મારી નારી
 લાલુ— ભારે કરી ભારે કરી ભારે કરી
 ધનપાળ-ટોળા કાઢી મોટા હાથ લાંબા કરી ખાવા દેડે
 લાલુ— કાંકા મુકો પોક કાકી સીધાવ્યાં પુરાણી નેડે
 ધનપાળ-અરર માડી હાથ ભુવા બોલાવ ભુત ઉતરાવ. ભરાયુ.
 કોઈ ચંડીપાઠ ભણાવો
 લાલુ— કોઈ ભુત ચઢ્યું ઉતરાવો
 ધનપાળ-કોઈ ગ્રાહણીયા બોલાવો
 લાલુ— કોઈ ઠાકલીયા તેડાવો વાગે ઠાકલું કમ ડરર
 ડરર ડરર

સાવીત્રી—

[૨૬]

ખાદીકી સાડી પહેનો ભગીનીયાં છોડે ખીદેશી ચુંદરીયાં રામ.
 ખાદીકી ટોપી પહેનો મેરે લાઇ ફેંકે ખીદેશી પાઘડીયાં રામ.
 ખાદીમેં રક્ષા સમાઇ ધરમકી ચાહે હો મસ્જીદ મંદરીયાં સમ.
 હીંદુ મુસ્લમાન દીલકો મીલા કર ખાદીસે ખાંધો કમરીયાં રામ.
 ખાદી હથ ગાદી આખાદીકી જાનો લગાવે લગાવે લગનીયાં રામ.
 ખાદીકો શીશ ધરો હુખીકે હુખ હરો મહાત્માકે માનો ખચનીયાં.

[૨૭]

સાવીત્રી—મહીલામંડળ.

કાંતો કાંતો અરેહારે

ભારતની ભામા રેંઢ્યો કાંતો

જન્મ ભુગો જગ ઉદ્ધાર માટે સાધન સઉથી ખ્યાર.

દેશ તણી દશ વીધ લક્ષ્મીને સંભાળનાર સાર. કાંતો.

વસ વિદેશી વીચીત્ર વેળી ધરો દુર ધરી ધ્યાન

સ્વદેશની શ્રુશોભીત ખાદી મહી ધરો ળહુ માન. કાંતો.

ખાળ યુવાનો વયો વૃદ્ધ જો ઉર્ધમ આ આચરશે

સ્વદેશ સેવા સ્નેહે કરતાં ભવસાગરથી તરશે કાંતો

અંક ૩ બે.

સાવીત્રી—

(૨૮)

નવ દાઝ બાણે દેશની તે જન્મ છે શા કામનો
 નવ દાઢ સુણે રંકની અધીકાર બાણે નામનો
 નીજ દેશના બંધુ તણું હજી જોઈ જે રડતો નથી
 તે માનવી પત્થર સમો કદી સ્વર્ગમાં ચઢતો નથી.
 માતૃભૂમિ કાજ અરપે પ્રાગ તે જન અન્ય છે
 દેશ કાજે ઝુઝતા તે વિર નરને ધન્ય છે.

[૨૯]

દીલ દેલીયા હય ઉઠો દેખે યો કયા કરેંગે
 રખતે હય દીલકો દીલમેં યાકે બુદા કયા કરેંગે
 અયથા હે ફુશન હમકો દીદાર ગર ન દોગે
 બનકર ફકીર તેરે દર પર સદા કરેંગે
 કર બેવફા ખુશીસેં દીન રાત બે વફાઈ
 હમ હય વફા કે આહી હમતો વફા કરેંગે

ધન્ય ભકત અંતર તુજ પ્યારે
જીકળ સદી સમ મય જોનારે
ટેક એક તુજ મનની જોઈ
સુખકર સુખાંશુ નહીં હું અભાંશુ
સુખ અંતરમાં નીશદીન રાખું
દાસ જાની હુઃખ દળદર ડાખું
આપું સ્થાપું અમરાપુર ધામ

કીરણો પૂર્ણ રવીતણા જગમાં પ્રસારે જેમ
સુખ ભારતના તનપરે ધાઉ ધરી દીલ રહેમ

પુરાણી, ગંગા, કસ્તુર— [૩૧]

લટકે લોભાવી લાલા, ભરમાવી આ લોખી લામા
નેનોને નાગરે ચાતુર સમજાવી આ શાણા શામા
છોડોને છેડો મારો મરવાનો આવ્યો વારો
વાહરે વાલમજી મારા વાહવા નખરાગા કાળા
મને ભુખે કંઈ કંઈ થાય અરે
પાણી વીણુ જીવડો જાય અરે

ગોથાં ખાયછે શીદને હવે જગનાથને લલને

હાંહાં જીવનજી મારા

હાં મુકી ઘોં કેડો મારી મા. લટકે.

શાન્તિઃ   શાન્તિઃ   શાન્તિઃ

